

Avalent>Kohtuasja algatamine>ELi ja liikmesriikide õigussüsteemid>Liikmesriikide üldkohtud

Liikmesriikide üldkohtud

Sellel lehel esitatakse teave üldkohtute korralduse kohta Iirimaa.

Üldkohtud

Iirimaa kohtusüsteemi alused on sätestatud 1922. aasta põhiseaduses, millega nähti ette uute kohtute loomine, et asendada nendega Briti ülemvõimu ajal väljakujunenud kohtud. 1924. aastal loodi uued kohtud 1924. aasta kohtute seaduse alusel, millega rajati kohtusüsteemi õiguslik alus.

Praegused kohtud loodi 1961. aasta seadusega, mis käsitleb kohtute loomist ja koosseisu (*Courts (Establishment and Constitution) Act 1961*), vastavalt Iiri rahva 1937. aastal vastu võetud põhiseaduse artiklile 34. Apellatsioonikohus loodi pärast 2013. aasta referendumit 29. oktoobril 2014.

Põhiseaduse artiklid 34–37 käsitlevad õigusemõistmist üldiselt. Artikli 34 lõikes 1 sätestatakse, et „õigust mõistavad seaduse alusel loodud kohtud“.

Põhiseaduse kohaselt koosneb kohtusüsteem kõrgeima astme appellatsioonikohtust, milleks on kõrgeim kohus, millel on täielik pädevus kõigis kriminaal- ja tsiviilasjades, ning esimese astme kohtutest, mis hõlmavad kõrget kohtu, millel on täielik pädevus kõigis kriminaal- ja tsiviilasjades, ning piiratud kohtualluvusega kohtuid, milleks on piirkondlikul tasandil organiseeritud regionaalne kohus ja piirkondlik kohus.

Tsiviilkohtud

Kõrgeim kohus

Kõrgeima kohtu pädevuses appellatsioonikohtuna tehti olulisi muudatusi, kui 28. oktoobril 2014 jõustus põhiseaduse kolmekümne kolmas muudatus, millega loodi appellatsioonikohus. Kõrgeimal kohtul on alates loomise päevast appellatsioonikohtu pädevus:

a) alates appellatsioonikohtu otsusest, kui kõrgeim kohus on veendunud, et otsus hõlmab üldist avalikku huvi pakkuvat küsimust või õigluse huvides on vajalik edasikaebamine kõrgeimasse kohtusse, ja

b) alates kõrge kohtu otsusest, kui kõrgeim kohus on veendunud, et on olemas erandlikud asjaolud, mis õigustavad otsust edasikaebamist. Kõrgeima kohtu sellise veendumuse eeltingimus on ühe või mõlema järgmise teguri olemasolu: otsus hõlmab üldist avalikku huvi pakkuvat küsimust ja/või on edasikaebamine õigusemõistmise huvides.

Kõrge kohtu tsiviilkohtumenetluses esitatud appellatsioonkaebused, mida enne kolmekümne kolmandat muudatust oleks arutanud kõrgeim kohus, on nüüd appellatsioonikohtu pädevuses, välja arvatud need kohtuasjad, mille puhul kõrgeim kohus on lubanud edasi kaevata, kui on veendunud, et appellatsioon vastab põhiseaduse artiklis 34.5.4 sätestatud tingimustele. Lisaks teeb appellatsioonikohus nüüd otsused õigusküsimustes, mille regionaalne kohus võis varem suunata otsustamiseks kõrgeimale kohtule („kindlaksmääratud kohtuasi“).

Kolmekümne kolmas muudatus ei mõjutanud kõrgeima kohtu alget pädevust, mis tegelikult seisneb põhiseaduse artiklis 26 sätestatud funktsioonis.

Artiklis 26 on sätestatud, et kõrgeim kohus on pädev otsustama, kas seaduseelnõu (või selle mis tahes säte või sätted), mille on vastu võtnud parlamendi (*Oireachtas*) mõlemad koad ja mis on esitatud enne seadusena jõustumist allkirjastamiseks Iirimaa presidendile, on vastuolus põhiseadusega, kui asja edastab kohtule arutamiseks Iirimaa president. Kui tõstatatakse presidendi püsiva teovõimetuse küsimus, kuulub selle kohta otsuse tegemine kõrgeima kohtu pädevusse.

Kohus peab tavaliselt istungeid kolmest või viiest kohtunikust ja erandkorras seitsmest kohtunikust koosneva koosseisuna. *Oireachtase* (parlamendi) seaduse põhiseaduslikku kehtivust käsitlevate kohtuasjade arutamisel nõuab põhiseadus, et kohus koosneks vähemalt viiest kohtunikust. See nõue kehtib ka juhul, kui kohtul palutakse esitada arvamus *Oireachtase* vastuvõetud seaduseelnõu põhiseadusele vastavuse kohta, kui selle edastas Iirimaa president põhiseaduse artikli 26 alusel. Vähemalt viit kohtunikku on vaja ka juhul, kui kohus peaks põhiseaduse artikli 12 kohaselt kindlaks tegema, kas president on muutunud püsivalt teovõimetuks. Kõrgeima kohtu esimees võib teatud ajutiste meetmete kohaldamise ja menetluslike taotluste läbivaatamiseks pidada istungit üksinda.

Apellatsioonikohus

Apellatsioonikohus loodi 29. oktoobril 2014 pärast 2013. aasta referendumit. Nii nagu teistegi kõrgemate kohtute puhul, tuleneb osa appellatsioonikohtu pädevusest põhiseadusest ja osa õigusaktidest. See on kõrge kohtu ja kõrgeima kohtu vaheline appellatsioonipädevuse aste.

Kohtu pädevusse kuulub kõrge kohtu tsiviilkohtumenetluses tehtud otsuse peale esitatud selliste appellatsioonkaebuste läbivaatamine, mida enne põhiseaduse kolmekümne kolmandat muudatust oleks arutanud kõrgeim kohus. Erandiks on juhtumid, mille korral kõrgeim kohus on andnud loa edasi kaevata, kui ta on veendunud, et appellatsioon vastab põhiseaduse artiklis 34.5.4 sätestatud tingimustele. Kohus võib arutada appellatsioonkaebusi kõrge kohtu otsuste peale kohtuasjades, mis käsitlevad seaduse vastavust põhiseadusele. Põhiseadus näeb ette, et ei tohi vastu võtta seadusi, mis piiravad appellatsioonikohtu pädevust seda teha.

Apellatsioonikohus koosneb esimehest ja üheksast tavakohtunikust. Kõrgeima kohtu esimees ja kõrge kohtu esimees on *ex officio* appellatsioonikohtu kohtunikud. Kohus võib pidada istungeid kolmest kohtunikust koosnevate kolleegiumidena. Mõningaid ajutiste meetmete kohaldamise ja menetluslike taotluste võib arutada esimees üksinda või mõni teine esimehe nimetatud kohtunik.

Kõrge kohus

Põhiseaduse kohaselt on kõrgel kohtul täielik algne pädevus ja volitused lahendada kõiki tsiviil- ja kriminaalasju ning nendega seotud õigus- ja faktiküsimusi. Kõrgel kohtul on ainupädevus lapsendamisega seotud küsimustes ja seoses väljasaatmistootlustega. Kõrge kohus on pädev hindama ka mis tahes seaduse (välja arvatud seaduse, mille Iirimaa president on juba suunanud kõrgeimale kohtule) vastavust põhiseadusele. Enamiku kõrges kohtus menetletavatest kohtuasjades puhul teeb otsuse üks kohtunik, kuigi seaduses on sätestatud, et teatavaid kohtuasju, mis on seotud näiteks laimu, kallaletungi või alusetu vangistusega, menetleb kohtunik koos vandekohtuga. Erakordse tähtsusega kohtuasju võivad arutada kaks või enam kolleegiumina tegutsevat kohtunikku. Kõrge kohus tegutseb appellatsioonikohtuna regionaalse kohtu tsiviilasjades tehtud otsuste korral. Lisaks regionaalse kohtu tsiviilasjades esitatud appellatsioonidega seotud pädevusele on kõrge kohus samuti pädev vaatama läbi kõigi madalama astme kohtute otsuseid, väljastades kohustamismäärusi (*mandamus*), keelumäärusi (*prohibition*) ja kohtuasja kõigi materjalide kõrgemale kohtule edastamise määrusi (*certiorari*). Need määrused ei ole seotud madalama astme kohtute otsuste põhjendatusega, vaid küsimusega, kas pädevust on ületatud.

Kõrge kohus võib teha otsuseid piirkondliku kohtu esitatud õigusküsimuses. Kohus menetleb ka kautsjoni vastu vabastamise taotlusi kohtuasjades, kus süüdistatavale on esitatud mõrvasüüdistus, või kui süüdistatav soovib, et tema suhtes kohaldataks piirkondliku kohtu kehtestatud erinevaid tingimusi.

Tavaliselt peab kõrge kohus istungeid Dublinis, et arutada esialgseid hagsid. Samuti toimuvad kõrge kohtu istungid mitmes piirkonnas, et arutada esialgseid kahju hüvitamise hagsid seoses isikukahju ja surmaga lõppenud vigastuste tekitamisega. Kõrge regionaalne kohus arutab regionaalse kohtu otsuste peale esitatud appellatsioone regioonides.

Regionaalne kohus

Regionaalse kohtu pädevus tsiviilasjades on piiratud, kuid kõigi kohtuasja poolte nõusolekul võib see pädevus olla piiramatult. Kohtu pädevus piirub peamiselt nõuetega, mille summa ei ületa 75 000 eurot (isikukahjudega seotud hagide korral 60 000 eurot).

Regionaalse kohtu pädevuses on testamentidega seotud asjad ja kinnisvara omandiõigust või üürimist käsitlevad asjad, mille puhul vara maksustatav väärtus ei ületa 253,95 eurot. Regionaalse kohtu pädevusse kuulub ka perekondaõiguslikud asjad (kohtuliku lahuse, abielulahutus, abielu tühisus) ja piirkondliku kohtu otsuste peale esitatud apellatsioonid.

Regionaalses kohtus arutab tsiviilasju kohtunik ilma vandekohtuta. Kohus toimib piirkondliku kohtu otsuste peale esitatud apellatsioonide puhul apellatsioonikohtuna nii tsiviil- kui ka kriminaalasjades. Apellatsioon toimub kohtuasja teistkordse läbivaatamise vormis ja regionaalse kohtu otsus on lõplik ning seda edasi kaevata ei saa.

Regionaalse kohtu pädevusse kuuluvad ka kõik uue alkoholimüügilitsentsi taotlemise juhtumid ning ta on pädev apellatsioonikohtuna näiteks võrdõiguslikkuse küsimuste uurimise kohtu (*Director of Equality Investigations*) otsuste suhtes.

Piirkondlik kohus

Piirkondlik kohtu on kohalik ja piiratud pädevus. Perekondaõiguse küsimustes on piirkondlik kohus pädev tegema otsuseid ülalpidamist, lähenemiskeeldu, hooldusõigust, suhtlusõigust ja põlvnemist käsitlevates asjades.

Piirkondlik kohus on pädev arutama tsiviilasju, mis tulenevad lepingutest, järelmaksuga müügi lepingutest või krediidi alusel müügi lepingutest, lepinguvälisest kahjust ning rendi maksmata jätmisest või kauba ebaseaduslikust kinnipidamisest, kui nõude summa ei ületa 15 000 eurot. Kohtul on pädevus ka seoses mis tahes kohtu võlaküsimuses tehtud otsuste täitmisele pööramisega. Tal on pädevus mitmes litsentsimist käsitlevas küsimuses, näiteks seoses alkohoolsete jookide müügiga, ning pahatahtliku kahju hüvitamisega seotud taotluste puhul, kui nõude summa ei ületa 15 000 eurot.

Piirkondlik kohus peab istungeid kogu riigis 24 piirkonnas, mis hõlmavad Dublini pealinnapiirkonda ja 23 muud piirkonda. Üldiselt määratakse asja arutamise koht kindlaks selle põhjal, kus leping sõlmiti, või kostja elu- või tegevuskoha põhjal. Litsentsimist käsitlevate kohtuasjade puhul on määravaks litsentsi taotleva asutuse asukoht.

Kriminaalkohtud

Kõrgeim kohus

Kõrgeim kohus käsitleb apellatsioonikohtu otsuste peale esitatud apellatsioone, milles tõstatatakse üldsuse seisukohast eriti oluline õigusküsimus.

Apellatsioonikohus

2014. aasta apellatsioonikohtu seaduse kohaselt anti apellatsioonikohtule apellatsioonide läbivaatamise pädevus, mis varem kuulus kriminaalasjade apellatsioonikohtule.

Nüüd on apellatsioonikohtu pädevuses regionaalses kohtus või keskkriminaalkohtus sündimõistetud isikute apellatsioonide läbivaatamine, kui nad saavad asja arutanud kohtunikult tõendi, et asja võib edasi kaevata. Kui tõendi andmisest keeldutakse, võib apellatsioonikohus ise anda keeldumisest tulenevale apellatsioonile menetlusloa.

Lisaks võib prokuratuuri direktor pöörduda apellatsioonikohtusse karistuse põhjendamatu leebuse tõttu 1993. aasta kriminaalõigusseaduse 2. jao alusel.

Väidetava eksimuse korral õigusemõistmises võib esitada apellatsiooni 1993. aasta kriminaalmenetluse seaduse 2. jao alusel.

Apellatsioonikohtule anti ka pädevus menetleda selliseid riigi peaprokuröri apellatsioone õigusküsimustes, mis tulenevad kriminaalmenetlustest, mille tulemuseks oli õigeksmõistmine. Apellatsioonikohtu otsus ei mõjuta sellistel juhtudel õigeksmõistvat otsust.

Riigi peaprokuröri apellatsioonid õigeksmõistva kohtuotsuse või otsuse uuesti läbi vaatamata jätmise peale on samuti apellatsioonikohtu pädevuses.

2014. aasta apellatsioonikohtu seaduse kohaselt anti apellatsioonikohtule apellatsioonide läbivaatamise pädevus, mis varem kuulus sõjaväe apellatsioonikohtule. See tähendab, et sõjaväekohtu poolt süüdi mõistetud isikute apellatsioonkaebused esitatakse nüüd apellatsioonikohtule.

Kriminaalasjade apellatsioonikohus

2014. aasta apellatsioonikohtu seaduse kohaselt anti **kriminaalasjade apellatsioonikohtu** apellatsioonimenetluse pädevus apellatsioonikohtule.

Kriminaalasjade erikohus

Kriminaalasjade erikohus loodi selliste kriminaalasjade menetlemiseks, mille puhul on kindlaks tehtud, et üldkohtud ei suuda tagada tõhusat õigusemõistmist ning avaliku korra ja julgeoleku säilimist. Kohus koosneb kolmest kohtunikust; vandekohtu ei kasutata.

Keskkriminaalkohus

Keskkriminaalkohus on kõrge kohtu kriminaalkolleegium. Seal arutatakse raskeid kuritegusid, sealhulgas mõrvad, vägistamised, riigireetmine, piraatlus ning 2002. aasta konkurentsiseaduse alusel algatatud kriminaalasjad. Kohus koosneb kohtunikust ja vandekohtust.

Regionaalne kriminaalkohus

Regionaalne kriminaalkohus menetleb kriminaalasju, mis ei kuulu keskkriminaalkohtu pädevusse. Kohus koosneb kohtunikust ja vandekohtust. Kohus vaatab läbi piirkondliku kohtu otsuste peale esitatud apellatsioone.

Piirkondlik kohus

Piirkondlik kohus menetleb väärtegusid (enamasti seadusest tulenevad) ja teatavaid kuritegusid. Kohtu koosseisu kuulub ainult kohtunik.

Viimati uuendatud: 07/12/2020

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.